

QO‘RIQLASH BO‘LINMALARINING JAMOAT TARTIBINI SAQLASHDAGI AMALIY ISHTIROKI: VAKOLAT, JAVOBGARLIK VA HUQUQIY BO‘SHLIQLAR

Jamoat xafvsizligi universiteti kursanti

Vohidjonov Otabek Vohidjon o‘g‘li

Annotatsiya: Ushbu maqolada qo‘riqlash bo‘linmalarining jamoat tartibini saqlashdagi amaliy ishtiroki bilan bog‘liq muammolar tahlil qilinadi. Xususan, xizmatni tashkil etish, vakolatlar chegarasi, javobgarlik, axborot almashuvi, fuqarolar bilan muloqot hamda vakolatdan chiqib ketish xavfi ilmiy-amaliy nuqtayi nazardan yoritiladi. Maqolada qo‘riqlash xodimlarining huquqiy bilimini oshirish, aniq algoritmlar ishlab chiqish va ichki nazoratni kuchaytirish zarurligi asoslanadi.

Kalit so‘zlar: qo‘riqlash xodimi, vakolat, javobgarlik, huquqiy bo‘shliq, amaliyot, jamoat tartibi, ichki nazorat.

Abstract: The article examines practical issues related to the participation of security units in public order maintenance. It focuses on organization of service, limits of authority, liability, information exchange, communication with citizens, and the risk of exceeding powers. The article substantiates the need to improve legal training, develop clear operational algorithms, and strengthen internal control.

Keywords: security officer, authority, liability, legal gap, practice, public order, internal control.

Qo‘riqlash bo‘linmalarining amaliy ishtiroki, avvalo, xizmat joyi va vazifa doirasi bilan belgilanadi. Ular odatda shartnoma asosida qo‘riqlanayotgan obyektlarda, muayyan hududlarda yoki tadbirlar vaqtida tartibni saqlashga ko‘maklashadi. Ushbu ko‘maklashuv obyekt ichki tartibini nazorat qilish, kirish-chiqish rejimini ta‘minlash, fuqarolar oqimini yo‘naltirish, xavfli holatlarni aniqlash va vakolatli organlarni xabardor qilish kabi vazifalarni qamrab oladi.

Amaliy muammolarning birinchi guruhi vakolat chegarasining yetarli darajada anglanmasligi bilan bogʻliq. Qoʻriqlash xodimi oʻz faoliyatida qonuniy talab va xizmat yoʻriqnomasiga rioya qilishi lozim. Biroq ayrim holatlarda u oʻzini ichki ishlar organi xodimi kabi tutishi, fuqaroni asossiz ushlab turishga urinish, hujjat talab qilish yoki harakat erkinligini cheklash kabi xatti-harakatlarga yoʻl qoʻyishi mumkin. Bu esa vakolatdan chiqib ketish xavfini yuzaga keltiradi.

Vakolatdan chiqib ketish nafaqat alohida xodimning javobgarligiga, balki butun qoʻriqlash tizimining jamoatchilikdagi obroʻsiga salbiy taʼsir qiladi. Fuqarolar bilan munosabatda qonuniylik va xushmuomalalik saqlanmasa, xavfsizlikni taʼminlashga qaratilgan xizmatning oʻzi nizoli vaziyat manbaiga aylanishi mumkin. Shu sababli qoʻriqlash xodimlari uchun fuqarolar bilan muloqot madaniyati va konfliktlarni zoʻravonliksiz boshqarish boʻyicha maxsus tayyorgarlik zarur.

Muammolarning ikkinchi guruhi javobgarlik masalasi bilan bogʻliq. Ichki ishlar organlari xodimlari davlat majburlov vakolatlari doirasida harakat qiladi va ular uchun alohida xizmat intizomi hamda javobgarlik tartibi mavjud. Qoʻriqlash xodimlari esa bunday davlat vakolatlariga ega emas. Ular oʻz vakolatidan chetga chiqqan yoki fuqarolarning huquqlarini buzgan taqdirda umumiy qonunchilik asosida javobgar boʻladi. Shu bois har bir xodim oʻz harakatining huquqiy oqibatini tushunishi kerak.

Uchinchi muammo axborot almashuvi mexanizmlarining yetarli darajada standartlashtirilmaganligidir. Qoʻriqlash xodimi huquqbuzarlik alomatlarini aniqlaganida kimga, qaysi aloqa kanali orqali, qancha vaqt ichida va qanday mazmunda xabar berishi kerakligi aniq algoritm bilan belgilanishi lozim. Aks holda axborot kechikadi, notoʻgʻri yetkaziladi yoki dalillar yetarlicha hujjatlashtirilmaydi.

Toʻrtinchi muammo ommaviy tadbirlar jarayonida vakolatlarning chalkashishi bilan bogʻliq. Tadbir vaqtida ichki ishlar organlari, qoʻriqlash xizmati, tashkilotchi, tibbiy yordam va favqulodda vaziyatlar xizmatlari birgalikda harakat qiladi. Agar ularning vazifalari oldindan aniq belgilanmasa, bir vaziyatda bir nechta subyekt turlicha harakat qilishi yoki aksincha, zarur chora vaqtida koʻrilmay qolishi mumkin.

Beshinchi muammo nazorat va baholash tizimi bilan bog‘liq. Ko‘plab hollarda qo‘riqlash xodimining faoliyati faqat obyektga jismoniy kelib-ketish yoki xizmat postida turish mezonini bilan baholanadi. Aslida esa jamoat tartibini saqlashga qo‘shilgan hissa huquqbuzarliklarning oldini olish, ogohlantirish ishlarining natijasi, axborot berish tezligi, fuqarolar bilan muloqot sifati va xizmat intizomi kabi mezonlar orqali baholanishi lozim.

Huquqiy bo‘shliq deganda faqat qonunda norma yo‘qligi emas, balki mavjud normalarning amaliyotda aniq ishlamasligi, xizmat algoritmlarining yetarli emasligi yoki xodimlar tomonidan to‘g‘ri tushunilmasligi ham nazarda tutiladi. Shu nuqtayi nazardan qo‘riqlash bo‘linmalarining jamoat tartibini saqlashdagi faoliyatida huquqiy bo‘shliqlar ko‘proq amaliy-tashkiliy xarakterga ega.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun uchta yo‘nalishga e‘tibor qaratish lozim. Birinchidan, qo‘riqlash xodimlari uchun vakolat va cheklovlarni tushuntiruvchi sodda xizmat algoritmlari ishlab chiqilishi kerak. Ikkinchidan, ichki ishlar organlari bilan axborot almashuvining yagona standarti joriy etilishi zarur. Uchinchidan, qo‘riqlash xodimlarining huquqiy, psixologik va kommunikativ tayyorgarligi kuchaytirilishi lozim.

Amaliy takliflar quyidagicha:

- ✓ qo‘riqlash xodimlari uchun “qaysi vaziyatda nima qilish kerak?” tamoyiliga asoslangan qisqa xizmat algoritmlarini ishlab chiqish;
- ✓ vakolatdan chiqib ketishning oldini olish maqsadida muntazam huquqiy instruktaj va test sinovlarini joriy etish;
- ✓ ichki ishlar organlariga xabar berishning yagona tartibi, aloqa kanallari va muddatlarini belgilash;
- ✓ ommaviy tadbirlar oldidan qo‘riqlash xodimlari uchun alohida vazifa taqsimoti va xavfli holatlarga javob berish rejalarini tasdiqlash;
- ✓ fuqarolar bilan muloqot madaniyati, stress holatida o‘zini tutish va konfliktni boshqarish bo‘yicha o‘quv mashg‘ulotlarini tashkil etish;
- ✓ xizmat faoliyatini baholashda profilaktik natija, axborot berish tezligi va qonuniylik ko‘rsatkichlarini asosiy mezon sifatida belgilash.

Qo‘riqlash bo‘linmalarining jamoat tartibini saqlashdagi amaliy ishtiroki muhim ahamiyatga ega bo‘lsa-da, uning samaradorligi huquqiy aniqlik va tashkiliy puxtalikka bog‘liq. Vakolatlar chegarasi to‘g‘ri tushunilmasa, qo‘riqlash xodimi xizmat vazifasini bajarish o‘rniga huquqiy nizoli vaziyatga sabab bo‘lishi mumkin.

Shu sababli qo‘riqlash tizimida vakolat, javobgarlik, axborot almashuvi va fuqarolar bilan muloqot masalalariga alohida e‘tibor qaratish zarur. Aniq algoritmlar, muntazam o‘qitish, ichki nazorat va baholash tizimining takomillashtirilishi qo‘riqlash bo‘linmalarining jamoat tartibini saqlashdagi rolini yanada samarali va qonuniy qilishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Qo‘riqlash faoliyati to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, amaldagi tahrir.
3. O‘zbekiston Respublikasining “Ichki ishlar organlari to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, amaldagi tahrir.
4. O‘zbekiston Respublikasining Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksi. – Toshkent, amaldagi tahrir.
5. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – taraqqiyot va farovonlik garovi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017.
6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
7. Административное право Республики Узбекистан: учебник / под ред. Б.Т. Халилова. – Ташкент: ТГЮУ, 2020.
8. Qo‘riqlash xizmati faoliyatining huquqiy asoslari: o‘quv qo‘llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi nashriyoti, 2021.